

Längtans vals kapitel ett

Gropen är inte stor, ändå hade det krävts både spett och mödosamma spadtag för att tackla tjälen. Mjukt och välkomnande ligger nu granriset runt det svarta hålet för att ta emot ännu en Guds ängel. Kylan söker sig in i kropp och själ, molnen hänger ogenomträngliga över Hallandsåsen, kajorna bidar tysta, uppburrade på kala grenar, blickar ned på månadsgamla snödrivor som kantar gångarna. Pastorn hastar med raska steg över det isbelagda gruset, slinter men återvinner fattning och värdighet, stannar till en kort stund för att inspektera graven och skyndar vidare in i kyrkvärmen. Framme i koret står den lilla kistan omgiven av två ljusstakar, skoveln ligger redo att viga det späda barnet till andra sidan: ”Av jord är du kommen, jord skall du åter vara.” En tunn begravningskrans slokar på kistlocket. Pastorn bläddrar snabbt igenom psalmbok och bibel, ser till att bokmärkena är på plats: ”Säll du som menlös fann din grav För åren, Lik späda blomman, som föll Om våren. Du i det stilla Gick ner, du lilla, Förn ondskan hunnit ditt förstånd förvilla.” Kantorn, som har behållit ytterkläderna på, blåser liv i fingrarna, prövar några ackord, trevande ekar spröda orgeltoner mot vitkalkade väggar.

Kyrkvaktmästaren har just tänt de sista ljusen när familjen träder in genom porten. Främst går fadern Andreas, reslig med sidbenat mörkt, tjockt hår, ansat skägg och trots den svåra stunden rak i ryggen, samlad. Hustrun Kristina, med det blonda håret samlat i en stram knut och den svarta bahytten knuten under den bleka hakan, håller sig tätt intill maken, kramar en näsduk i handen, torkar ögonen. Dottern Sofia sneglar ängsligt på modern. En liten flicka men redan anförtrödd ansvar och sysslor. Hon håller lillasyster Elfrida hårt i handen, en liten tulta, väl påpälsad, som förundrad tittar sig omkring i det mäktiga kyrkorummet. Bakom dem dröjer gossarna Gottfrid, Adolf och en spenslig, blek yngling på väg in i vuxenlivet, Ludvig. Konfirmations- kostymens ärmars tycks inte räcka till. Blicken söker sig upp mot läktaren och kantorn, som nickar igenkännande. Ludvig är finlemmad, varken kropp eller händer tycks ämnade för grovarbete. Över den gossaktiga munnen finns antydning till mustasch. Det vilar något sprött och outtalat över hans gestalt. En främmande skönande i den halländska myllan. Småbröderna har glömt bort stundens allvar, smågruffar och klänger på varandra tills faderns stränga ögonkast får dem att stilla sig.

Långsamt vandrar familjen fram mot kistan. Fadern stannar upp, bugar och visar in den lilla skaran i bänken. Några pigor har också följt med, tillsammans med Kristina hade de försökt ta hand om den lille så gott de förmått. Alltsedan Anton föddes i höstas hade något illavarslande vilat över den lille barnakroppen. Förlossningen hade dragit ut på tiden. Barnmorskan hade kämpat i nästan ett dygn. Pigorna hade sprungit mellan kök och sängkammare med vatten, handdukar, lindor och linnen. Kristina hade skrikit, gråtit, jämrat sig, svettig och blek kämpat för att få ut den lille i livet. Till slut låg Anton gnyende vid moderns bröst. Andreas gladdes över sin fjärde son. Barnen hade hållit sig på avstånd, förskräckta över att se modern så medtagen.

Det var som den klena starten i livet inte försett Anton med levnadsglädje. Dopet hade hastigt bestämts; han döptes hemma i salen mitt i allt julstök. En dag drog Anton inte in andan längre. Den lilla kroppen vilade

blek och stilla. Livet hade flytt. Tystnaden lade sig över gården i Våxtorp, mörka skuggor kröp i hörnen.

Pastorn blickar ut över den lilla församlingen, klockklangen och de sista tonerna från preludiet har tystnat. Han klarar strupen, börjar betraktelsen över Guds barmhärtighet, människans synd och den tacksamhet man som gudfruktig tjänare ska känna när Gud kallar hem de sina, även om de knappt hunnit påbörja sina liv. Orden om Guds rike lugnar Kristina något. Hon hoppas att Anton ska tas emot av änglaskaror och att de båda en gång ska mötas i himmelen. Herren ger och Herren tar. Välsignad vare han.

Efteråt bjuds det på begravningskaffe hemma på gården, februarimörkret har hunnit sänka sig och fotogenlampor- na lyser upp salen i små cirklar. Samtalen är till en början lågmälda. Man suger stillsamt på begravningskonfekten, tar en kaka till och rör runt i kaffekoppen i sorgkantat skört porslin. Högtidskläderna är obekväma, hårda kragar skaver. Kristnas kropp har svårt att trivas i det tjocka yllet, de många barnafödslarna har gjort den oformlig och slapp. Så många minnen finns det nu inte att berätta om den döde. Han har inte hunnit göra sig bekant. Efter att ha ojat sig över de svåra månaderna, hur eländigt den lille haft det, hur han plågats och att det kanske var skönt att han fick sluta så finns det inte så mycket mer att prata om. Snart ska Anton nästan falla i glömska. Ett litet porträtt hade familjen sett till att ordna, som man anat att den lille inte skulle orka leva så länge till.

Ludvig var tagen av att se hur den lille brodern sakta tynade bort. Livets förgänglighet påminde man om varje dag ute på fält och i ladugårdar, men att en sådan liten människa kunde lämna efter sig en sådan sorg och längtan var svårt för honom att förstå. Han sitter tyst i ett hörn och lyssnar till de vuxnas prat.

”Jaha du min käre Ludvig, nu har du hela livet framför dig”, säger pastorn liksom i förbigående när han sträcker sig efter ytterligare en kaka. Han drar på orden, som om han inte vet hur han ska fortsätta. Pastorn har aldrig förstått sig på Ludvig. Visserligen hade han lärt sig sin katekes, kunde Luthers förklaringar och hade gjort bra ifrån sig i förhöret inför konfirmationen, även om det ibland hade varit lite si och så under husförhören. Över ynglingen vilar något spe- fullt, en blick, en lätt ryckning i mungipan som gör past- orn osäker och irriterad. Ludvig hade ställt frågor som de andra bonnungarna inte ens hade funderat på, än mindre visste svaret på. Bara vid psalmsången hade han levt upp, blivit närvarande och intresserad. Ibland hade han dröjt sig kvar uppe hos kantorn på orgelläktaren. Pastorn hade hört dem viska, avbrutet av ett ackord, prassel från koral- boken, ett ackord till.

”Kunde du inte ta och spela något för oss”, föreslår pastorn till synes lättad över sitt eget förslag och får medhåll av de andra kring bordet:

”Ja, gör det käre Ludvig, spela något vackert för oss, det skulle vara en fin avslutning på en sådan sorglig dag.”

Pastorn harklar sig, manar till bön och låter sedan Ludvig ta över. Han går med tvekande steg mot taffeln, gör sig hemmastadd på pallen, gnider händerna mot varandra, funderar och slår an de första tonerna till en lämplig psalm, övergår till ett mollstämt stycke för att sedan fortsätta med en munter visa. Han försvinner in i sin tonvärld, kinderna glöder, ur minnet tonar en melodi han brottats med, en egen komposition. Han märker inte att fadern rest sig och nu står bakom honom. Handen på hans axel är bestämd. Instrumentet

tystnar. Ludvig sjunker ihop, hör fadern tacka gästerna för att de kom. Han blir sittandes, stirrar ned på den stumma klaviaturen medan gästerna tar i hand, tackar för sig och likt svarta fåglar försvinner över åkrar och grusvägar, var och en till sitt.

Musiken har tagit honom i besittning, melodierna sjunger inne i huvudet. De kommer från havens klang mot stenig åker, kedjornas rassel, hönsens skrockande, vindens svischande i sommartäta lövkronor och svalornas hisnande svirrande i skyn. Rytmen från tröskans dunk, från hästhovars klapper mot ishårda grusvägar, piskans klatsch mot bredbakad ardenner, hammarslag mot solvarmt virke, mjölkspänners skrammel, gnissel från osmorda vagnshjul. Från psalmsångens svårmodiga långsamhet och pigornas nynnande. Mollstämda toner, ibland i kvillrande dur.

Ja, varifrån kommer alla dessa toner som finns därinne i kroppen? Noter som klättrar upp och ned i skalornas harmonier. De vill aldrig lämna honom, musiken är livet, hans blodomlopp. Han kan ta ut melodier på taffeln, han memorerar dem, spelar om och om igen. Fars sjungande basstämma hörs ibland, även mors tunna. Släkt och vän- ner samlas i salens helgdagsljus, sjunger visor och berättar skrönor. Systrarna stämmer in, småbröderna flinar och försöker hålla sig i skinnet. Mor klipper ut verser och tänkespråk ur tidningen. De behöver tonsättas, få en melodi. Ludvig har gehört. En gåva som kan plåga honom, han blir aldrig kvitt musiken. Nya melodier tar form. Men han vet inte alltid hur han ska få till dem. Det som sjunger i huvudet är svårt att få fram från taffelns tangenter. Ibland önskar han att det vore tyst därinne, att han fick ro.

Ludvig har erövat notskriften med hjälp av kantorn. Försöker höra skillnaderna på tonarterna, spelar, läser i notbladen, ett ackord, tragglar, spelar om och om igen tills salsdörren far upp och någon bönar att han ska sluta, meddelar att det är dags att äta, dags att arbeta, dags att göra något nyttigt. Musik är inte till någon nytta. Mer än att roa på Vallens folklustspel, vid midsommarfirandets danslekar, på julsoaréer och på pigors och drängars logdanser. Några säger att Ludvig är begåvad, andra rycker på axlarna, äsch sådant klink. Ludvig fortsätter spela.

Ännu någon månad efter begravningen ligger kylan hård på de sydhalländska åkrarna. Men allteftersom dagsmejan blottlägger allt större mörka jordytor väcks hopp om vår. Snödropparna söker sig upp vid söderväggen, de första gröna grässtråna letar sig upp genom fjolårets grå täcke, tussilagons knappar lyser i slänterna, korna trampar otåliga i sina bås i väntan på att släppas ut i den grönskande friheten. Fadern inspekterar med tillförsikt sina ägor, tar med sig drängarna ut på åkern för att gå igenom vårbruket. Ludvig följer motvilligt med, fadern vill skicka honom på lantbruksutbildning, tänker satsa stort på ny gård. Han försöker involvera Ludvig i planerna, vill skapa framtids- tro, försörjning för äldste sonen och omsorg om släktens fortlevnad.

”Se på granngårdarna hur de arbetar, fäder och söner, sida vid sida, tacksamma för det arv de har att förvalta. Herren vare tack och lov!” säger fadern när de slår sig ned vid köksbordet, rör runt i kaffekopparna.

”Amen”, svarar Ludvig och lämnat fadern som häpen inte hinner reagera förrän sonen är utanför dörren.

”Vad ska det bli av honom?” suckar Andreas. ”Den förbannade taffeln, varför köpte jag den!”